

Tomáš Chmura

Vlak, **aneb návrat hrdinův z ciziny do vlasti**

Train, or Return of the Hero from Abroad Home

Vlak,

aneb návrat hrdinův z ciziny do vlasti

Tomáš Chmura

"Vlak" je programní skladbou, v níž pod zámkou primitivního děje soubor bicích nástrojů vytváří zvuk vlakové dopravy. Blíže neučtený hrdina kdysi v minulém století kdesi v cizí nastupuje za hlaholu dechového orchestru vyhrávajícího Radeckého pochodu do vagonu vlaku taženého parní lokomotivou. Vlak se rozjíždí, nádraží s orchestrem se ztrácí v dálce. Po jízdě plné drobných událostí se vlak přiblíží k rodnému městu hrdinovu vítán jinou dechovkou vyhrávající pro změnu pochodem Vjezd gladiátorů. Zvuk vlaku utichá, lokomotiva naposledy zaburácí.

Instrumentář souboru se z velké většiny nevymyká běžnému vybavení většiny ZUŠ a konzervatoří. Nároky na obě bicí soupravy jsou minimální, nepočítáme-li nutnost opatření dvojitého pedálu k jedné z nich. Poněkud náročnější bude zkompletování tří činelů tak, aby byly zřetelně sluchem rozlišitelné na bas, alt a soprán a přitom měly obdobnou barvu zvuku. Zvuk těchto tří činelů rozdělených mezi 1., 3. a 4. hráče se totiž místy doplňuje v jakousi "melodii". Basový činel bude navíc příležitostně doplňován řetízkem nezbytným pro dosažení zvláštního sčivého zvuku. Chceme-li 4. hráči, který činel ovládá usnadnit hru, můžeme jej vybavit ještě jedním velkým činelem pro zvuk "sizzle" natrvalo upraveným a hráč namísto manipulace s řetízkem bude jednoduše střídat dva nástroje. Hráč č.2 musí být vybaven činelem čínským, nejlépe velkého průměru. Párové činely a velký buben na stojanu rovněž patří mezi běžné nástroje, nepovažujeme-li za nadstandardní požadavek nezatlumeného bubnu maximálních rozměrů s tmným, žádnými pazvuky nerušeným zvukem. Zvonkohra nemá ve "Vlaku" sice roli rozhodující pro vytváření "děje", má však v pochodech oživit umělý zvuk klávesového nástroje, který zde zastupuje dechovku. Keyboard musí proto být schopen alespoň vzdáleně napodobit zvuk žesťů a zcela nezbytný je pedál pro změnu dynamiky. Posledním z běžných nástrojů je velká tamburína s blánou umístěná na stojanu. Pro opatření dalších nástrojů bude muset soubor vyvinout určité úsilí. Malé deskové zvony nebývají nejběžnějším nástrojem na školách, je na uvážení vedoucího souboru, jak vytvoří zvuk zvonků na přejezdu přes trať tak, aby posluchač nebyl na pochybách, jaké že to zařízení na trati vlak má. Rovněž skutečnou kovadlinu nebude nutno zakoupit, naleznou-li hráči kus oceli vhodný pro napodobení kovového třesku kol. Výroba sandblocků, nástrojů kterých používám k vyjádření rychlého rytmického supění parní mašinky je velmi snadná. Kusy prkna potažené hrubým smirkem jsou stejně primitivním výrobkem jako pruty - nástroj vzniklý z hůlek (cca 5 mm silných) stažených na jednom konci lepicí páskou k sobě. Vzniknou tak svazky vzdáleně připomínající bubenické metlčky. Pruty při úderu (například o hráčova kolena, jak je v jednom místě předepsáno) produkují úsečný chřestivý zvuk. Píšťalu vlaku můžeme napodobit houkáním na velikou nábojnici, či malou lahvičku. Soubor uváží, zda je vhodnější unisono obou používaných píšťal, či se rozhodne pro nějaký harmonický interval. K píšťale výpravčího snad není nutno bližších komentářů a její opatření bude jistě snazším úkolem, než zajištění následujícího nástroje. Posledním atypickým nástrojem, který je nutno vyrobit nebo opatřit je tzv. "rachot" (grambling). Má původní představa byl plechový buben roztáčený klikou naplněný kovovými součástkami. Nechávám však na libovůli souboru jak vytvoří charakteristický rachot jedoucího vlaku a použije-li k tomu velký plát tenkého plechu, starý deformovaný činel velkého průměru či jiný "vynález". Důležité je, aby všechny zvuky byly podřízeny záměru co nejvěrněji napodobit jízdu vlaku a hráči se oprostili od bubenických zvyklostí. Myslím to takto: Činely nejsou činely. Je to pára. Malý buben není malým bubnem, ale výhybkami. A podobně.

Zde je dobré zmínit se o některých způsobech hry, které ve skladbě předepisují. Má-li velký buben nebo činel nad notou tečku či čárku, krátké noty hrajeme na zcela zatlumený nástroj a naopak. Skřípot na činely je obtížná technika vyžadující vhodnou paličku a jistou trpělivost při nácvičce. Provádí se tak, že se paličkou po činelu jede jakoby hráč psal perem. Při vhodném tlaku, sklonu a splnění dalších těžko popsatelných okolností je zvuk vskutku velmi agresivní, ne každý činel je však pro tento efekt vhodný.

Teď se také nabízí příležitost, zmínit se o rytmické a tempové stránce "Vlaku". Tempo pro celou skladbu je jednou pro vždy dáno úvodním návěstím malých bubnů a následným pochodem. Zdání zrychlení či zpomalení je docilováno použitými rytmickými prvky. Zde je nutné si udomit co je důležité a co nikoli. Není nutné stresovat hráče tím, že po nich bude dirigent vyžadovat započetí skřípění, rachotu či jiného výpňového hluku přesně na gesto. Důležité je, aby ve skladbě nebylo ani vteřiny hluchého místa a aby "motor" skladby pracoval s neochvějnou přesností jak v dodržování tempa, tak v preciznosti souhry mezi hráči bez ohledu na to, zda nad čtvrtinami znějí kvintoly apod. Zde pro interpretační volnost není místa.

Vlak

Realizace skladby je i pod vedením dirigenta a se zkušenými hráči dosti obtížná vzhledem k častým rytmickým změnám a bohatým dynamickým požadavkům. Party jednotlivých hráčů jsou technicky místy dosti náročné. Hráči budou mimoto občas bojovat o zlomky vteřin z důvodu výměny paliček. Proto pro hráče, kteří často střídají paličky bubínkové s tympanovými doporučuji opatřit paličky oboustranné. Konec konců hra stonky paliček je často v partituře předepsána. Zde je nutno podotknout, že hráč mění paličky až tehdy, je-li k tomu piktogramem vyzván. Místy bude tedy hrát na nástroje i palčkami, které mají původně zcela jiné učení. Podobně i dynamika platí až do předepsané změny bez ohledu na to, že hráč mezitím vystřídá několik nástrojů.

Při svědomité materiální přípravě (odkládací plochy na paličky, racionální rozmístění nástrojů) a důkladném nácviku však je "Vlak" skladbou realizovatelnou i pro neprofesionální hráče. Pro snazší přípravu nástrojů a interpretaci samotnou má vedoucí souboru v partituře schéma rozestavení nástrojů včetně potřebných paliček a pro lepší orientaci v notách mají místy hráči i dirigent v notách též piktogramy nástrojů, třebaže vysvětlivky v úvodu notového zápisu nástroje jasně odlišují umístěním v notových osnovách a specifickými tvary hlavček not.

Hráč keyboardu nemusí být bubeníkem, protože party "rachotu" a kovadliny nevyžadují žádné hráské dovednosti. Svůj hlavní - klávesový - nástroj však neopouští ani když zrovna nezní pochody. Po zvolení vhodného rejstříku má totiž za úkol (je-li to nutné) posílit zvuk píšťaly vlaku hrané spoluhráči. Záměrně v partu pro "Train whistle" hranou na keyboard neuvádím dynamiku, protože fortissimo hrané na elektrický nástroj by bylo zajisté neúměrné tomu, co vyprodukuje spoluhráči na ústních píšťalách.

Další požadavky a vysvětlení jsou uvedeny v poznámkách k partituře, nebo jsou přímo vepsány do notových osnov.

Vlak,

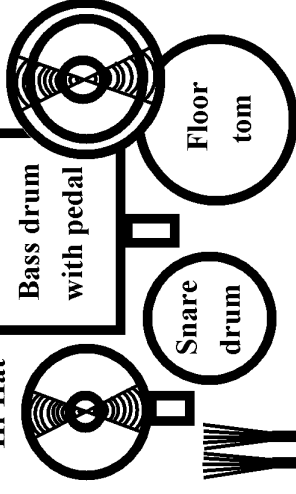
Tomáš Chmura

aneb návrat hrdinů z ciziny do vlasti

Schéma optimálního rozestavení bicích nástrojů:

Percussion 2

Hi-Hat
Bass drum with pedal
China type cymbal

Rods
X X
X X

Sandblocks
↑

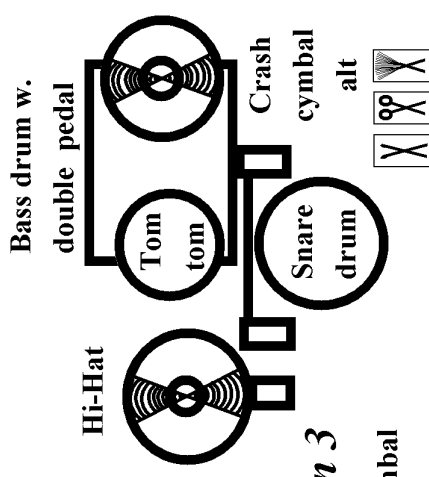
Bells

X X
X X

Tambourin

Conductor

Percussion 1

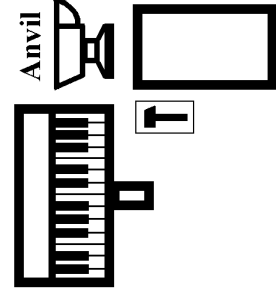
Crash cymbal
sopran

Sandblocks
↑

Cymbals pair

Percussion 5 & keyboard

"Grambling"

Percussion 4

Crash cymbal
bass

Plate bells

Tambourin

Vlak,

aneb návrat hrdinů z ciziny do vlasti

Tomáš Chmura

Instruments :

Sticks :

- Snare drum sticks
- Bells sticks
- Plate bells mallets
- Timpani felt sticks
- With rods of the timpani sticks
- Brushes
- Hammer on anvil

Instrument pictograms :

- Cymbal - strokes close to bell
- Cymbal - "RIDE" strokes
- Cymbal - "CRASH" strokes
- Sandblocks - scrape forth and back
- Cymbals (pair)
- Train whistle on keyboard or acoustic instrument
- Station dispatcher whistle (with bullet)
- Tambourin (always on head)
- Rods
- Hi-Hat

Vlak, aneb návrat hrdinů z ciziny do vlasti

Tomáš Chmura

♩=120 A "Dechovka na rozloučenou"

Percussion 1. Snare on! *f*

Percussion 2. Snare on! *f*

Percussion 3.

Percussion 4.

Percussion 5. & Keyboard

1.

3.

4.

5.

1.

3.

4.

5.

Vlak

2

1. *f*

2. *p* *f*

3. *f*

4. *f*

5. *f*

Detailed description: This block contains the first system of the score, measures 2 through 5. It features five staves. Staff 1 (snare drum) has a dynamic of *f*. Staff 2 (cymbals) has dynamics of *p* and *f*. Staff 3 (hi-hat) has a dynamic of *f*. Staff 4 (treble clef) and Staff 5 (bass clef) both have a dynamic of *f*. A scissors icon is present in measure 4 on staff 2.

3 B "Vlak se pomalu rozjíždí"

1.

2. *mf*

3. *ff*

4.

5.

Detailed description: This block contains the second system of the score, measures 3 through 5. It features five staves. Staff 2 (cymbals) has a dynamic of *mf*. Staff 3 (hi-hat) has a dynamic of *ff*. Staff 4 (treble clef) and Staff 5 (bass clef) are present but do not have explicit dynamics. A scissors icon is present in measure 4 on staff 3.

1. *p*

2. *f* *f*

3. *ppp*

4. *pp*

5. *p*

Snare off!

exactly damp

Sizzle chainlet on!

Detailed description: This block contains the third system of the score, measures 6 through 9. It features five staves. Staff 1 (snare drum) has a dynamic of *p*. Staff 2 (cymbals) has dynamics of *f* and *f*. Staff 3 (hi-hat) has a dynamic of *ppp*. Staff 4 (treble clef) has a dynamic of *pp*. Staff 5 (bass clef) has a dynamic of *p*. Annotations include "Snare off!" in measure 7, "exactly damp" in measure 8, and "Sizzle chainlet on!" in measure 9. Scissors icons are present in measure 8 on staff 2 and measure 9 on staff 4.

4

Musical score for measures 4-5. The score is arranged in five staves. Staff 1 (top) has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *ppp*. Staff 2 has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *ppp*. Staff 3 has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *pp* and *mf*. Staff 4 has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *f* and *mf*. Staff 5 (bottom) has a grand staff (treble and bass clefs) and contains a piano accompaniment with chords and moving lines, marked *ppp*. There are various performance markings such as *ppp*, *pp*, *mf*, and *f* throughout the score.

5 C "Vlak opouští nádraží, projíždí výhybkami"

6

Musical score for measures 6-7. The score is arranged in five staves. Staff 1 (top) has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *mf* and *f*. Staff 2 has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *mf* and *f*. Staff 3 has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *mf* and *f*. Staff 4 has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *mf* and *f*. Staff 5 (bottom) has a grand staff (treble and bass clefs) and contains a piano accompaniment with chords and moving lines, marked *mf*. There are various performance markings such as *mf*, *f*, *p*, and *fff* throughout the score. A specific instruction "Sizzle chainlet off!" is present in measure 7.

7

Musical score for measures 8-9. The score is arranged in five staves. Staff 1 (top) has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *mp* and *ff*. Staff 2 has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *p* and *fff*. Staff 3 has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *f* and *pp*. Staff 4 has a treble clef and contains a melodic line with notes and rests, marked *mp*. Staff 5 (bottom) has a grand staff (treble and bass clefs) and contains a piano accompaniment with chords and moving lines, marked *mp*. There are various performance markings such as *mp*, *ff*, *p*, and *fff* throughout the score.

8

Musical score for measures 8-9 of 'Vlak'. The score consists of five staves. Staff 1 (treble clef) features a melodic line with dynamics *p* and *f*, and a trill-like figure at the end. Staff 2 (treble clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *p*, *f*, and *f*, and a trill-like figure. Staff 3 (treble clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *f*, *f*, and *p*, and a trill-like figure. Staff 4 (bass clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *p* and a trill-like figure. Staff 5 (bass clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *p* and a trill-like figure. There are various performance markings such as accents, slurs, and dynamic hairpins throughout.

9 D "Vlak uhání krajinou"

Musical score for measures 10-12 of 'Vlak uhání krajinou'. The score consists of five staves. Staff 1 (treble clef) features a melodic line with dynamics *f* and *mp*. Staff 2 (treble clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *mf*, *pp*, *f*, and *mp*. Staff 3 (treble clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *mf*, *f*, and *p*. Staff 4 (treble clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *f*. Staff 5 (bass clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *mf*. There are various performance markings such as accents, slurs, and dynamic hairpins throughout.

Musical score for measures 13-15 of 'Vlak uhání krajinou'. The score consists of three staves. Staff 1 (treble clef) features a melodic line with dynamics *mf*. Staff 2 (treble clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *mf*. Staff 3 (treble clef) has a rhythmic accompaniment with dynamics *mf*. There are various performance markings such as accents, slurs, and dynamic hairpins throughout.

10

11

1. *mf*

2. *mf*

4. Sizzle chainlet on ! *mf*

5.

12

1.

2.

4.

13 E "Vyhýbky, železniční přejezd a houkání"

1. *f*

2. *mf*

3. *f*

4. single stroke roll on Head *ff* *mf*

5.

14

1. *p*

2. *pp*

3.

4. *no damp* *ff*

5. *p*

1. *f* *p*

2. *mf* *pp*

3. *f*

4. *ff* *pp*

5.

15 F "Vlak zpomaluje a zrychluje, projíždí různými druhy okolí a kolejí"

16

1. *p*

2. *mf* *mf*

3. *mf*

4. *f* *mf*

5. *mf*

17

Musical score for measures 17-18, featuring five staves. Measure 17 includes dynamic markings *mf* and *ff*, and a 'Sizzle chainlet off!' instruction. Measure 18 includes a *mf* marking. The score contains various musical notations such as triplets, sixteenth notes, and rests.

18

Musical score for measures 18-19, featuring five staves. Measure 18 includes a *mp* marking. Measure 19 includes a *mp* marking. The score contains various musical notations such as triplets, sixteenth notes, and rests.

19

Musical score for measures 19-20, featuring five staves. Measure 19 includes a *p* marking. Measure 20 includes a *pp* marking. The score contains various musical notations such as triplets, sixteenth notes, and rests.

20 G "Rychlá, tichá, pravidelná jízda"

21 single stroke roll on edge Cymbal with Brush

1. *p* 6 6 6 6 6 6 6 6 *pp*

2. 6 6 6 6

3. *pp* *pp*

4. 3 3 3 3 3 3 3 3

22 H "Železniční most"

1. *pp* 6 6 6 6 6 6 6 6

2. 6 6 6 6 6 6 6 6

3. *pp*

4. *ff*

5. *ff*

23

24

1. *sff*

2. *sff*

3. *sff* no damp

4. *sff* single stroke roll

5. *sff*

25 26

27

"Klidná jízda
zajímavou krajinou"

28 I 29

Rods on players knees

Sizzle chainlet on!

30

1.

2. *Rods on the shell (S. Drum)*

3.

4.

31

1.

2.

3.

4.

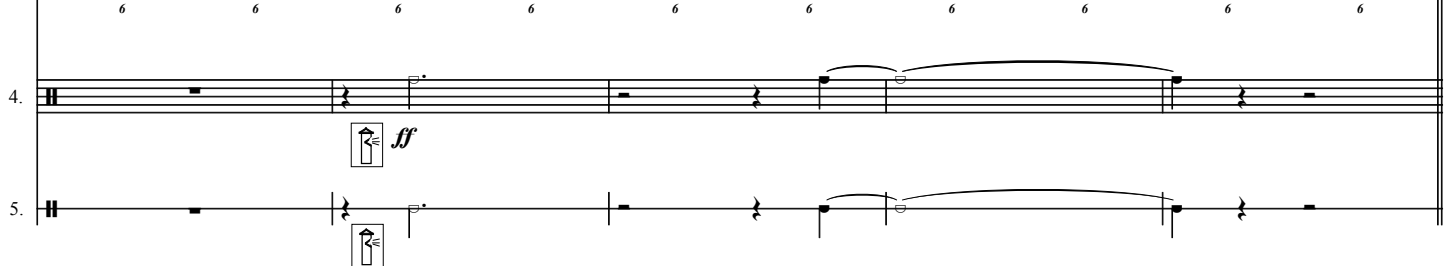
32 J "Železniční přejezd, houkání vlaku"

1.

2.

3.

4.

5.

33

press roll

Musical score for measures 33-34, titled "Vlak". It consists of five staves. Staff 1: Treble clef, quarter notes with accents, dynamic markings *f* and *mf*. Staff 2: Treble clef, eighth notes with accents, dynamic marking *f subito*. Staff 3: Treble clef, sixteenth notes with accents, dynamic marking *f*. Staff 4: Treble clef, eighth notes with accents, dynamic markings *p* and *ff*, includes a "no damp" instruction and a "3" triplet marking. Staff 5: Bass clef, sixteenth notes with accents, dynamic markings *p*, *f*, and *mf*. Includes a "press roll" instruction at the beginning.

34

K

"Zpomalení před nádražím"

Musical score for measures 35-36, titled "Zpomalení před nádražím". It consists of five staves. Staff 1: Treble clef, quarter notes with accents, dynamic markings *f* and *mf*. Staff 2: Treble clef, quarter notes with accents, dynamic markings *p* and *mf*. Staff 3: Treble clef, sixteenth notes with accents, dynamic marking *mf*. Staff 4: Treble clef, eighth notes with accents, dynamic markings *p* and *mf*. Staff 5: Bass clef, sixteenth notes with accents, dynamic marking *p*. Includes a "no damp" instruction and a "3" triplet marking.

35

Musical score for measures 37-38. It consists of five staves. Staff 1: Treble clef, quarter notes with accents, dynamic marking *mf*. Staff 2: Treble clef, quarter notes with accents, dynamic marking *mf*. Staff 3: Treble clef, quarter notes with accents, dynamic marking *mp*. Staff 4: Treble clef, eighth notes with accents. Staff 5: Bass clef, sixteenth notes with accents, dynamic marking *mf*.

36

1. *f*

2. *mf*

3. *f*

4. *no damp*

5.

37 L "Brzdění a výhybky"

1. *f* *mf*

2. *f*

3. *ff*

4. *f* *mf*

5.

38

1. *f* *mf* *ff*

2. *f* *mf* (*mf sempre*)

3. *ff*

4. *ff*

5. *mf*

39

Musical score for measures 39-40. It consists of five staves. Staff 1 (snare drum) has dynamics *ff* and *f*. Staff 2 (hi-hat) has dynamic *f*. Staff 3 (bass drum) has dynamic *mf*. Staff 4 (piano) has dynamics *f* and *ff*. Staff 5 (bass) has a dynamic *f*.

40 M "Dechovka na uvítanou, vlak zastavuje"

Musical score for measures 40-41. It consists of five staves. Staff 1 (snare drum) has dynamic *pp* and a "Snare on!" instruction. Staff 2 (hi-hat) has dynamic *f* and a scissors icon. Staff 3 (bass drum) has a scissors icon. Staff 4 (piano) has dynamic *pp* and a scissors icon. Staff 5 (bass) has dynamic *pp*. A "exactly damp" instruction is present between staves 1 and 2.

41

Musical score for measures 41-42. It consists of five staves. Staff 1 (snare drum) has a scissors icon. Staff 2 (hi-hat) has a scissors icon. Staff 3 (bass drum) has a scissors icon. Staff 4 (piano) has dynamic *pp* and a scissors icon. Staff 5 (bass) has a scissors icon. A "g^{ua}" instruction is present between staves 4 and 5.

1. *ff*

2. *ff* Snare on!

3. *ff*

4. *ff*

5. *ff*

1.

2.

3.

4. *ff*

5. *ff*

43

Musical score for measures 1-8. The score consists of five staves. Staves 1 and 2 are for woodwinds (flute and clarinet), Staves 3 and 4 are for strings (violin and viola), and Staff 5 is for piano. The music is in 2/4 time and B-flat major. Measures 1-6 feature a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. Measures 7-8 feature a melodic line in the woodwinds and a sustained chord in the strings.

Musical score for measures 9-16. The score consists of five staves. Staves 1 and 2 are for woodwinds, Staff 3 is for strings, Staff 4 is for violin, and Staff 5 is for piano. Measures 9-12 feature a melodic line in the woodwinds and a sustained chord in the strings. Measures 13-16 feature a melodic line in the woodwinds and a sustained chord in the strings. The score includes dynamic markings *sf*, *ff*, and *p*. A *tr* (trill) marking is present in measures 13-14.